

Eierzoeken en vogelbescherming

A. J. Beintema

Inleiding

De raaptijd van kievitseieren is de laatste jaren nogal eens het onderwerp van discussie geweest. Daarbij worden zowel biologische argumenten tegenover elkaar geplaatst, als sociale en esthetische.

Tegenover elkaar staande biologische redeneringen zijn:

a. Het rapen van de eerste legfels is schadelijk voor de Kievit, want het broeden wordt erdoor vertraagd, zodat de vogels in moeilijkheden komen met de steeds vroeger in het seizoen plaatsvindende werkzaamheden in de grascultuur.

b. Het wegnemen van de eerste legfels is nodig, want vele eerste legfels vriezen kapot; te vroeg geboren kuikens verkommeren; door het uitstel krijgt men in de maaitijd te maken met eieren in plaats van met kuikens, hetgeen effectieve bescherming sterk vereenvoudigt (o.a. Brada 1976).

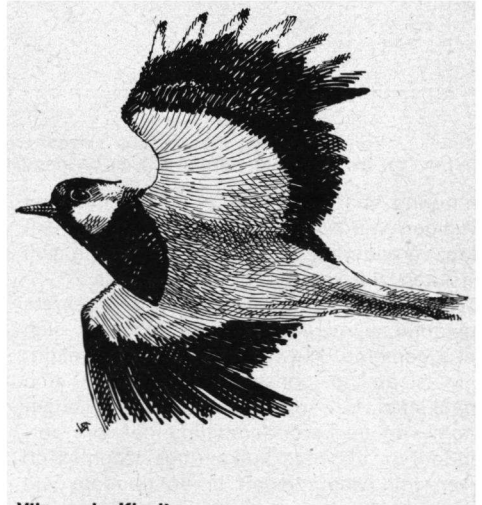
Daar tussenin staat de opvatting dat het al of niet rapen van eieren voor de stand van de Kievit eigenlijk niets uitmaakt (Klomp 1951).

Op het niet-biologische vlak staan tegenover elkaar:

a. Het oogsten van eieren past niet meer in deze tijd; zolang er in Nederland nog eieren geoogst mogen worden, hebben wij geen recht van spreken als het gaat om Italiaanse of Belgische vogelmoorden.

b. Het eierzoeken is een traditionele volkssport in Friesland; hier is de interesse voor de natuur en de hele natuurbeschermingsgedachte gebaseerd op het contact dat men van jongs af met de natuur heeft via het eierzoeken; een verbod zou het natuurbeschermingsidee in Friesland ineen doen storten.

Een en ander heeft aanleiding gegeven tot enig heen en weer geschuif met de wettelijke sluitingsdatum van de raaptijd. Om alle betrokken aspecten te bestuderen werd in 1975 een werkgroep samengesteld waarin vertegenwoordigd waren: de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten (BFVW), It Fryske Gea, de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, de afdeling Flora en Fauna van het Ministerie van CRM en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. De vertegenwoordigers hebben ieder een verschillend aspect beschouwd en hierover schriftelijk gerapporteerd aan staatssecre-

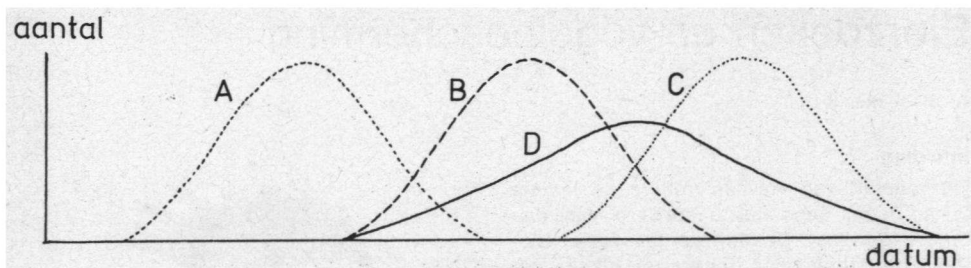
Vliegende Kievit.

Tekening: Rens Veenstra.

taris Meijer. Mijn bijdrage (Beintema 1975) zou uitsluitend biologische aspecten belichten. De kern daarvan (tevens het meest omstreden punt in latere discussies) is dat er een tendens bestaat tot vervroeging van het broedseizoen bij de Kievit en bij andere weidevogels. Onderstaand artikel is een verkorte weergave van dit rapport.

Methode

Om te zien hoe veranderingen in sluitingsdatum van de raaptijd het broedseizoen beïnvloeden, zou men graag beschikken over gedetailleerde cijfers over legdata en data van uitkomst van eieren, en dit over een lange periode. Dit soort gegevens is niet voorhanden. Wel beschikken we over een groot aantal data waarop kuikens in het veld werden waargenomen, namelijk in de vorm van ringdata van niet-vliegvlugge Kieviten. Men kan zich voorstellen dat het aantal eieren dat per dag gelegd wordt in het seizoen verdeeld is als curve A in figuur 1. Ruwweg vier weken later vinden we dan een soortgelijke curve (B) voor de uitkomstdata van de kuikens en nog eens vier weken later curve C voor de data van vliegvlug worden. Kuikens kunnen in principe geringd worden vanaf het begin van curve B tot en met het eind van curve C; het valt dus te verwachten dat de ringdata over het seizoen ongeveer verdeeld zullen zijn als curve D. Een ingreep die leidt tot een ver-

Figuur 1. Verband tussen theoretische seizoensverdelingen van het eileggen (A), het uitkomen der eieren (B), het vliegvlug worden (C) en de ringdata van kuikens (D).

andering van de curves A en B, zoals het wijzigen van de raaptijd, zal dan leiden tot een verandering in curve D. Ringdata van Kieviten zijn vanaf 1911 beschikbaar.

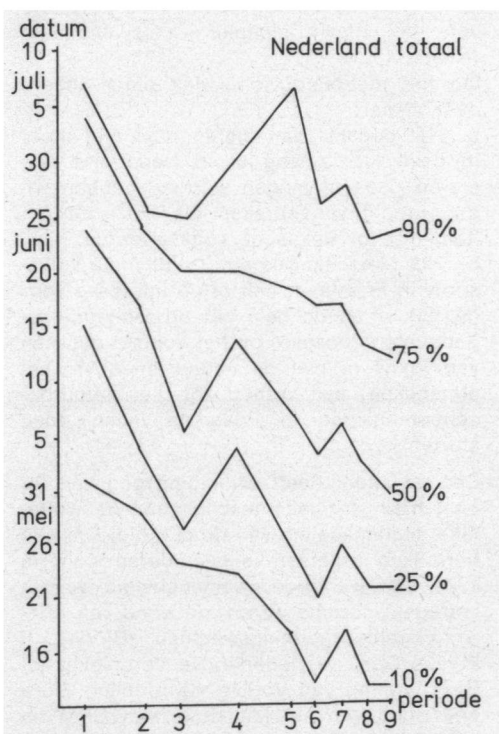
Gezien het enorme aantal werd in eerste instantie uitgegaan van de ringdata van teruggemelde Kieviten. Deze terugmeldingen staan op ponskaarten en laten zich machinaal bewerken. Er wordt dus uitgegaan van de veronderstelling dat een verandering in het kuikenringseizoen zich evenredig weerspiegelt in de ringdata van de teruggemelde vogels. Het materiaal (ca. 1600 terugmeldingen) werd verdeeld over negen periodes, resp. 1911-19, 1920-29, 1930-36, 1937-49, 1950-55, 1956-59, 1960-64, 1965-69 en 1970-73. Bij deze indeling is rekening gehouden met het feit dat met ingang van 1937 de raaptijd verkort werd tot 20 april en in 1956 buiten Friesland tot 13 april, verder met het feit dat uit de oorlogsjaren nauwelijks gegevens voorhanden zijn en dat in de laatste jaren de aantallen het grootst zijn. Bovengenoemde perioden worden in het vervolg met de nummers 1 t/m 9 aangeduid. Vervolgens werd voor iedere periode het materiaal gerangschikt naar ringdatum. Daarna werd de mediane ringdatum bepaald, dat is de datum waarop 50% van de in die periode geringde kuikens geringd was. Tevens werden de data bepaald waarop resp. 10, 25, 75 en 90% geringd was. Deze data, die in het vervolg aangeduid worden als de 10%-datum, 25%-datum, 50%-datum, etc., geven samen aan van wanneer tot wanneer er kuikens rondliepen, hetgeen zowel een indicatie is voor de tijd van het broedseizoen, als voor de lengte ervan.

Ten slotte werd het materiaal ook nog naar provincie uitgesplitst, waarbij in dit artikel natuurlijk speciaal de provincie Friesland van belang is.

Resultaten

Het verloop van de 10%-, 25%-, 50%-, 75%- en 90%-datum is voor Nederland als geheel

weergegeven in figuur 2. Duidelijk is te zien hoe het broedseizoen vervoegd is. Zou de vervoeging geheel toegeschreven moeten worden aan het inkorten van de raaptijd, dan zouden de lijnen een abrupte daling te zien moeten geven tussen periode 3 en 4 (sluitingsdatum vervoegd tot 20 april) en tussen periode 5 en 6 (sluitingsdatum buiten Friesland vervoegd tot 13 april). Dit is niet het geval. Hoewel er zeker een invloed is van het rapen, zoals later zal blijken, moet er dus ook een andere oorzaak zijn. Dit blijkt ook uit het feit dat de andere steltlopers een soortgelijke vervoeging te

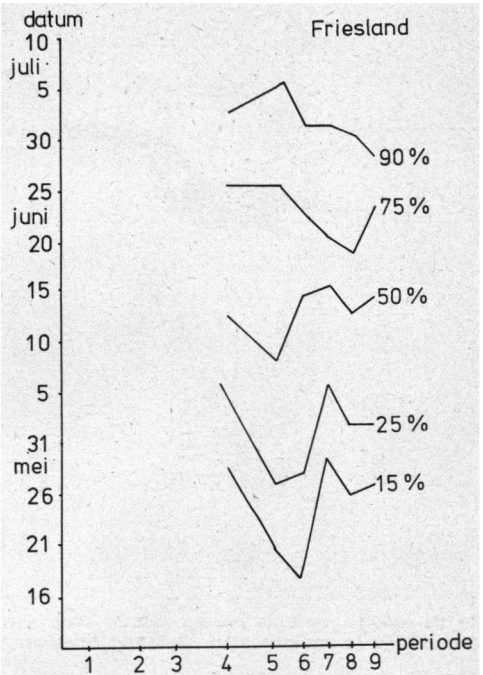
Figuur 2. Verandering van het broedseizoen van de Kievit in Nederland, naar ringdata van teruggemelde, als kuikens geringde vogels. Verdere uitleg in de tekst.

zien geven, ook de laat in het seizoen broedende Kemphaan en Tureluur (publicatie in voorbereiding). Voor de Grutto werd het verschijnsel reeds door Mulder (1972) genoemd. Er zijn aanwijzingen dat de vervroeging eerder aan veranderingen in de gras-cultuur moeten worden toegeschreven dan aan klimatologische omstandigheden. Zulke aanwijzingen zijn:

1. Door betere ontwatering, bemesting en algehele verzorging komt het hele produktieproces in het grasland eerder op gang. Dit weerspiegelt zich in een versnelde opbloei van de bodemfauna en een grotere voedselrijkdom (De Vries 1964), hetgeen onder andere tot gevolg heeft dat Kieviten sneller tot het leggen van eieren komen (Högstedt 1974).

2. In schraalland (b.v. de blauwgraslanden bij Akmarijp) broeden de weidevogels beduidend later dan in de omringende intensief bewerkte graslanden (Veldevidentie). De datum van het eerste kievitsei is niet duidelijk vervroegd. Sterke wisselingen van jaar op jaar wijzen op een grote invloed van het weer hierop. De vastgestelde vervroeging betekent daarom in hoofdzaak dat na dit eerste ei de andere eieren sneller volgen, een verschijnsel dat moeilijk direct in het veld waarneembaar is.

Bij het opsplitsen van de data naar provincie bleek dat Friesland de enige provincie was, waar gedurende de laatste zes periodes geen vervroeging te zien is (voor de eerste drie periodes zijn de aantallen verwaarloosbaar klein). Het verloop van de data voor Friesland, zonder Waddeneilanden, is weergegeven in figuur 3. Het afwij-

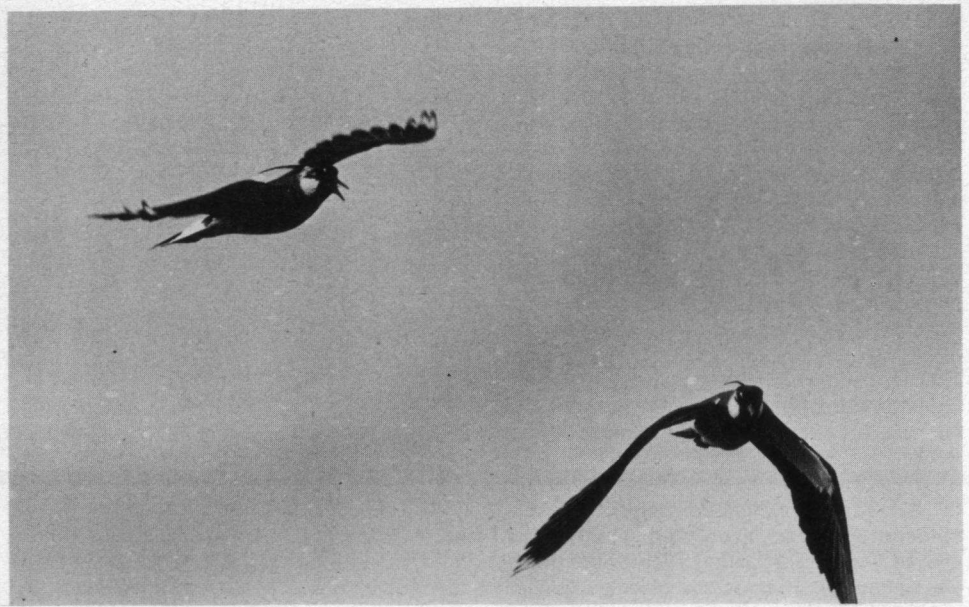

Figuur 3. Verandering van het broedseizoen van de Kievit in Friesland. Uitleg als fig. 2.

kende patroon voor Friesland kan moeilijk anders verklaard worden dan door het rapen van eieren. De figuur suggereert met name een sterke 'raapdruk' in de laatste drie periodes. De figuur is als het ware rechtsonder naar boven ingedeukt; de afwijking is het sterkst in de laatste periodes en in de eerste helft van het broedseizoen. Deze afwijking is weergegeven in figuur 4.

Bij de discussies over de raaptijd van kievitseieren worden zowel biologische, als sociale en esthetische argumenten tegenover elkaar gesteld. Oudeschild, Texel. Foto: Frits van Daalen.

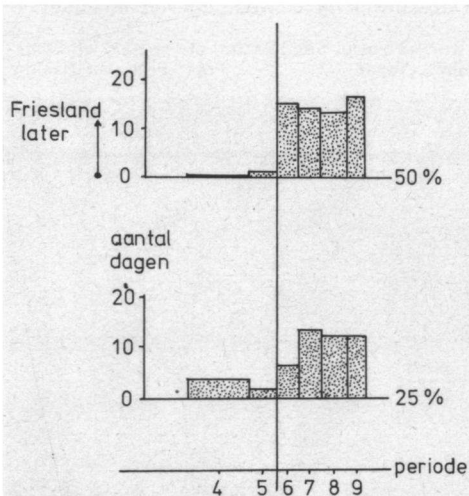

In de huidige vorm is nazorg niet in staat een negatief effect van het rapen op het uitkomstpercentage te compenseren. Oenkerk, Friesland, voorjaar 1971.

Foto: Piet Munsterman.

Hierin is voor de 25%-datum en de 50%-datum het aantal dagen weergegeven dat deze data in Friesland later vallen dan in Nederland-minus-Friesland. De verticale lijn scheidt periode 5 en 6 en geeft dus aan wanneer buiten Friesland de raaptijd ingekort werd. Links van de lijn geldt voor heel Nederland de zelfde sluitingsdatum, rechts ervan eindigt de raaptijd in Friesland een week later dan elders, waarbij meteen een verschil in broedseizoen optreedt.

Het is dus niet-zo dat in Friesland tot een latere datum geraapt kan worden omdat de Kievit daar later broedt, maar de Kievit komt in Friesland later tot broeden omdat daar langer en intensiever geraapt wordt! Deze stelling wordt gesteund door het feit dat de kuikenseizoenen op de Waddeneilanden, anders dan men zou verwachten, eerder liggen dan in Friesland. Verder blijkt uit door Van der Werf (1974) verzamelde cijfers dat in Friesland het 'natuurlijk' broedseizoen (zonder rapen) niet afwijkt van het landelijk gemiddelde. Een soortgelijk verschil als tussen Friesland en overig Nederland werd gevonden, is ook aantoonbaar binnen Friesland, tussen gebieden waar wel respectievelijk niet geraapt wordt. Van der Werf (1974) verzamelde daar een aantal gegevens over uitkomstdata, waarvan de 25%-datum, de 50%-datum en de 75%-datum berekend werden. Deze drie data liggen, in gebieden waar geraapt wordt, later. Geheel volgens verwachting is dit tijdsverschil het grootst bij de 25%-datum en het kleinst bij de 75%-datum (13 en 3 dagen).

Figuur 4. Verandering in het tijdsverschil tussen het broedseizoen van de Kievit in Friesland en het broedseizoen van de Kievit in de rest van Nederland. Uitleg in de tekst.

Mogelijke gevolgen van een later broedseizoen voor de Kievit

De vraag rijst nu of een verlaat broedseizoen gunstig dan wel ongunstig is voor de Kievit. Een gunstig effect (vele eierzoezers geloven hier in) is biologisch gezien onwaarschijnlijk. Door natuurlijke selectie zou dan namelijk vanzelf een ontwikkeling

plaatsvinden ten gunste van een later seizoen. De tendens tot vervroeging wijst echter op een tegengestelde ontwikkeling. Klomp (1951) toonde aan dat na de raaptijd alle Kieviten tot eileggen komen. Een ongunstig effect van een verlaat seizoen zou zich dan nog kunnen uiten in:

- a. verhoogde eiverliezen;
- b. verhoogde kuikensterfte;
- c. mindere overleving door laat uitvliegen-de jongen.

Klomp (1951) vond op zijn onderzoekterreinen geen verschil in risico's voor vroege en late legsels, maar sindsdien is het weidebedrijf aanzienlijk geïntensiveerd. Van der Werf (1974) vond dan ook wel een verschil, waarbij bleek dat van legsels die voor 19 april gelegd werden 37% verloren ging en van de legsels na 19 april 50%. Bij eieren die na 1 mei gelegd werden bedroeg het verlies 64%. Als gevolg hiervan was het broedsucces (eieruitkomst) in gebieden waar niet geraapt werd (veel vroege legsels) 76%, in gebieden waar tot 13 april geraapt werd (veel late legsels) bedroeg het 65%. Het verschil is gering en hoeft nog geen betekenis te hebben voor de populatie. Het ondersteunt alleen de stelling dat een gunstig effect van een verlaat seizoen onwaarschijnlijk is.

Over kuikensterfte valt weinig te zeggen. Waarschijnlijk sterft meestal meer dan de helft vóór het vliegvlugge stadium (Fabritius

1975). Er zijn nog geen gegevens beschikbaar over eventuele sterfteverschillen tussen vroeg- en laatgeboren kuikens.

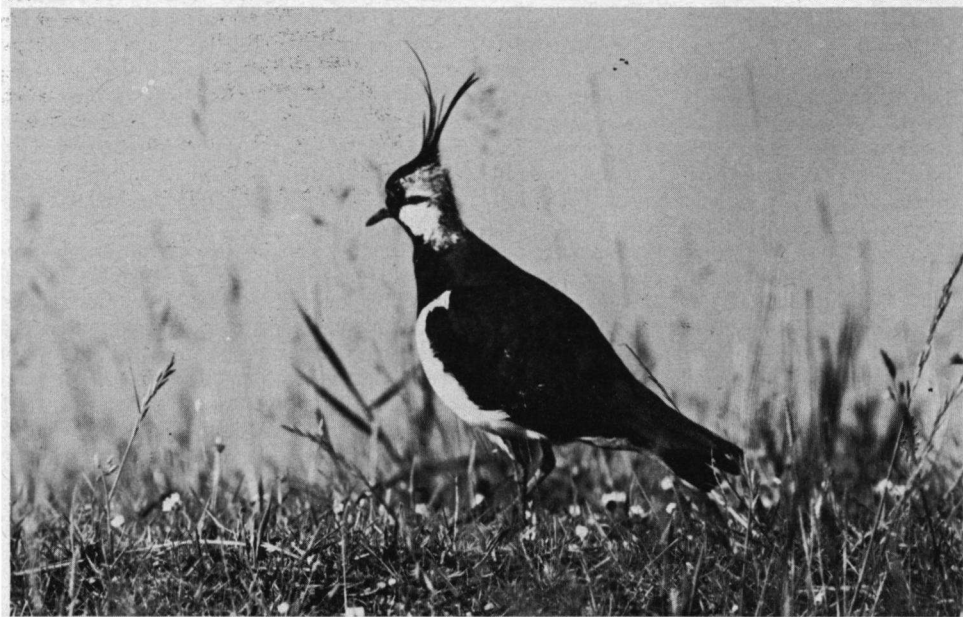
De overlevingskansen blijken bij vele vogelsoorten groter te zijn voor vroeggeboren jongen dan voor laatgeboren jongen. Klomp & Speek (1971) geven hiervan een literatuuroverzicht en tonen vervolgens aan dat de Kievit hierop een uitzondering vormt. Zij suggereren zelfs een tendens tot betere overlevingskansen voor laatgeboren kuikens, maar dit zou verklaard kunnen worden door leeftijdsverschillen onder de geringde kuikens. In het begin van het ringseizoen zullen voornamelijk kleine kuikens gevangen worden, aan het eind voornamelijk grote (vgl. curve D in figuur 1). Aangezien meer dan de helft sterft vóór het uitvliegen (Fabritius 1975), worden vroeggeringde kulkens dus gemiddeld langer blootgesteld aan kuikensterfte. Dit geeft aanleiding tot een lager terugmeldingspercentage, hetgeen door Klomp & Speek (1971), geïnterpreteerd werd als betere overleving na het uitvliegen. Dit bezwaar wordt ook door Högstedt (1974) genoemd.

Beïnvloeding door nazorg

Kan nazorg het genoemde effect compenseren? Stel dat het mogelijk is de eieruitkomst op te voeren tot 100%. Voor het gemak stellen we tevens dat vertraging door rapen een verlaging van de eieruitkomst geeft van 76% tot 65% (naar Van der

De vraag rijst nu of een verlaat broedseizoen gunstig dan wel ongunstig is voor de Kievit. Texel, begin juli 1975.

Foto: M. de Leeuw.

De discussie over het Kievitseieren zoeken dient zich in het vervolg te beperken tot sociale, culturele en ethische aspecten. Foto: Frits van Daalen.

Werf 1974). We hebben dan met twee, ruimtelijk gescheiden invloeden te maken:

- a. In een deel van Friesland, waar wel geraapt wordt en geen nazorg gepleegd wordt, daalt het uitkomstpercentage tot 65%.
- b. In een deel van Friesland (waaronder ook de reservaten van de BFVW, waar niet geraapt wordt) wordt door nazorg de uitkomst verhoogd tot 100%.

Willen we nu het gemiddelde succes handhaven op 76%, dan leert een eenvoudige berekening dat situatie a. op maximaal 69% van de Kieviten betrekking mag hebben. Dan geldt namelijk:

$$\frac{69}{100} \cdot 65\% + \frac{31}{100} \cdot 100\% = 76\%$$

De wachtgebieden van de BFVW beslaan ca. 10% van het Friese grasland. Hierin wordt niet overal even intensief nazorg gepleegd, maar daar staat tegenover dat daarbuiten ook wel aan nazorg gedaan wordt. Het lijkt te optimistisch te veronderstellen dat 31% van de Friese Kieviten in deze wachtgebieden huist. Verder moet het duidelijk zijn dat geen enkele vorm van nazorg de eieruitkomst tot 100% kan verhogen. Overigens wordt het effect van verschillen in eieruitkomst op de jongenproductie in hoge mate genivelleerd door vervolglegels.

In de huidige vorm is derhalve nazorg niet in staat een negatief effect van het rapen op het uitkomstpercentage te compenseren. Ook hier geldt weer dat het netto effect gering is en vermoedelijk geen betekenis heeft voor de populatie. Het betekent alleen dat de voorstanders van het rapen

hieraan geen argumenten mogen onttelen (de tegenstanders overigens evenmin).

Naast een positieve invloed kan nazorg ook een gering negatief effect hebben. Het plaatsen van stokken en nestbeschermers kan mogelijk de aandacht op de nesten vestigen (van mensen en andere predatoren).

Invald van het eierzoecken op andere soorten

Uit de ringdata van de andere soorten valt af te leiden dat bij Schofékster, Kemphaan en Tureluur de hoofdmacht zoveel later dan de Kievit broedt, dat het verstoren van legfels van deze soorten tijdens de raaptijd slechts een verwaarloosbaar geringe invloed kan hebben. Bij de Watersnip blijken de data wel ongeveer net zo vroeg te liggen als bij de Kievit, maar in de beste kievitengebieden komen weinig Watersnippen voor. Verder maakt de verborgen leefwijze van broedvogels het bij deze soort zeer moeilijk veronderstellingen te maken over verstoringen.

De broedtijd van de Grutto valt tegenwoordig geheel samen met die van de Kievit. Daarbij komt dat volgens vele mondelinge mededelingen veel eierzoecken gruttoëieren meenemen. Uit de gegevens van Van der Werf blijkt inderdaad dat in gebieden waar eieren gezocht worden, de Grutto's ruim een week later tot broeden komen dan elders. Ook voor de Grutto geldt dat een later broedseizoen effect kan hebben op:

- a. hogere eiverliezen;
- b. hogere kuikensterfte;
- c. geringere overleving na uitvliegen (hierover is niets bekend).

In tegenstelling tot bij de Kievit, blijkt bij de Grutto weinig verschil te bestaan in eieruitkomst tussen vroege en late legfels (Van der Werf 1974). Dit komt omdat veel nesten in hooiland liggen, waarvan een deel vrij laat gemaaid wordt en waarin geen vertrapping door vee optreedt.

Hoewel weinig nesten kapotgemaaid worden, geldt de Grutto als maaigevoelig. De dreiging geldt hier echter de kuikens. Dit probleem is op geen enkele manier door nazorg op te vangen. Ook het veel gepropageerde systeem om de eerste legfels weg te nemen, zodat men bij het maaien de eieren kan sparen in plaats van de kuikens dood te maaien (Brada 1976), moet gemiddeld over heel Friesland (met en zonder nazorg) een negatief netto effect opleveren, geheel overeenkomstig de redenering bij de Kievit. Ten gevolge van het maaien brengt naar schatting in sommige jaren ca. 80% van de Grutto's in intensief beheerde graslandgebieden geen jongen groot. (Beintema & Van den Bergh 1976).

Conclusies

Er is sprake van een tendens tot vervroeging van het broedseizoen van weidevogels, ook bij de Kievit. Bij gelijkblijvende sluitingsdatum van de raaptijd wordt er daar-

- Drs. A. J. Beintema, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum (U.).

LITTERATUUR:

- Beintema, A. J. (1975): De betekenis van eierzaken en nazorg voor de bescherming van weidevogels (voorlopig rapport). RIN.
- Beintema, A. J. & L. M. J. van den Bergh (1976): Relaties tussen waterpeil, grondgebruik en weidevogelstand. Deel I. Onderzoek 1975. RIN-Rapport.
- Brada, J. D. (1976): Het netto effect. Vanellus 29: 6-8.
- Fabritius, H. (1975): Dichtheid en productiviteit van steltlopers in Lapland en Noord-Holland. Deel B. Rapport V.U., Amsterdam.
- Högstedt, G. (1974): Length of the pre-laying period in the Lapwing Vanellus vanellus L. in relation to its food resources. Ornis Scandinavica 5: 1-4.
- Klomp, H. (1951): Over de achteruitgang van de Kievit, Vanellus vanellus (L.), in Nederland en gegevens over het legmechanisme en het eiproductievermogen. Ardea 39: 143-182.
- Klomp, H. & B. J. Speek (1971): Survival of young Lapwings in relation to time of hatching. Bird Study 18: 229-231.
- Mulder, Th. (1972): De grutto (*Limosa limosa* (L.)) in Nederland. Aantallen, verspreiding, terreinkeuze, trek en overwintering. Wet. Med. KNNV nr. 90. Hoogwoud.
- Vries, D. M. de (1964): De kievit, nuttige vogel bij uitstek. Kali 59: 304-311.
- Wurf, D. van der (1974): Invloeden van agrarische methoden op de weidevogelstand. Rapport RIN/KU, Nijmegen.

Eerste kievitseis

Vorige jaren ontvingen wij van velen krantenknipsels over de vondst of aanbidding van het eerst gevonden kievitseis in land, provincie of gemeente. Wij houden ons dit jaar wederom aanbevolen voor krantenknipsels, liefst met vermelding van datum van verschijning en naam van dag- of weekblad.

Burgemeesters weigeren 'eerste' kievitseis

In 1976 werd het 'eerst' gevonden kievitseis dat weer aan vele burgervaders werd aangeboden, door de burgemeesters van de ge-

door naar verhouding steeds verder doorgeraapt in het broedseizoen. Er zijn geen biologische argumenten om in Friesland langer met rapen door te gaan dan elders. Het eierzaken brengt, inclusief de nazorg een geringe verhoging van risico's voor weidevogels met zich mee. Dit betreft, behalve voor de Grutto, de eieruitkomst en heeft vermoedelijk geen invloed op de populaties. Dit betekent dat noch de voorstanders, noch de tegenstanders van de raaptijd zich in dezen op biologische argumenten kunnen beroepen. De discussie hierover dient zich in het vervolg te beperken tot sociale, culturele en ethische aspecten.

Het rapen van gruttoëieren zou achterwege moeten blijven. Dit brengt risico's voor de kuikens met zich mee, waarvan de omvang bij de huidige stand van het onderzoek nog niet te overzien zijn.

Dankwoord

Bewerking van de ringgegevens werd mogelijk gemaakt door het Vogeltrekstation te Arnhem. In het bijzonder wil ik de heer B. J. Speek danken voor zijn medewerking. Speciale vermelding verdient ook mijn vrouw, die de gigantische klus van het uitpluizen van de ringboeken op zich genomen heeft.

meenten Tietjerksteradeel, Nijeveen, Steenwijk, Montfoort, Texel, Naarden en Delft geweigerd.

Initiatief voor algeheel raapverbod van kievitseieren

De heer G. Westerhof, Korenlaan 38, Oude Pekela heeft op eigen initiatief een actie tegen het rapen van kievitseieren op gang gebracht. Zijn er lezers die met zijn stickers willen kennismaken dan kunnen deze worden besteld voor f 0,75 per stuk op bankrekening 90.26.56.708 Bondsspaarbank, Oude Pekela t.n.v. G. Westerhof.

Friese mening over kievitseieren zoeken

De heer J. D. Brada, Welfingstrjitte 12, Wijnjewoude, verbonden aan de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, zond ons in het kort zijn mening over het zoeken van kievitseieren. Weliswaar niet volledig, zoals hij schrijft, maar in hoofdzaken geeft het zijns inziens wel duidelijk de toekomstige lijn, zoals hij die zich indenkt, aan:

Voorheen:

Ingreep : maaien en hooien.
Doel : voldoende broedtijd.
Middel : raaptijd met sluitingsdatum.
Opmerking: door het steeds vroeger maaien en hooien moest de raaptijd steeds verkort worden (sluitingsdata: 1 mei; 28 april; 19 april; 12 april).

Dit raaptijdsysteem is verouderd door een belangrijke wijziging van de ingreep.

Thans:

Ingreep : maaien voor stalvoeding, grasdrogen, kuilen en hooien.
Doel : alleen eieren in het te bewerken veld.
Middel : voorzorg, waarbij alle eieren tot veertien dagen voor de bewerking worden geraapt.
nazorg, waarbij alle broedsels tegen gevaren worden beschermd.
Opmerking: het rapen van eieren moet uitsluitend geschieden door Vogelwachters.
het plaatsen van stokken vóór de bewerking moet de dag te voren plaatsvinden.
na de bewerking moeten de stokken worden verwijderd.
nestbeschermers worden geplaatst vóór het vee in de weide wordt gelaten.
na de broedtijd moeten de nestbeschermers worden opgenomen.

Dit voorzorg-nazorg systeem kan het oude systeem vervangen.

Algemene opmerking

De sluitingsdatum van het raaptijdsysteem kon centraal worden vastgesteld.
Voor het voorzorg-nazorgsysteem is een sterke décentralisatie nodig.
Hierbij kunnen de vogelbeschermingswachten en de landbouworganisaties worden ingeschakeld.

Sijzen ontbreken

Afgelopen najaar 1976 en winter 1976/1977 zijn er opvallend weinig Sijzen in ons land

waargenomen. In het najaar kwamen in het begin nog wat berichten over Barmsijzen binnen, maar het vrijwel totaal ontbreken van Sijzen is velen opgevallen. Misschien heeft grote droogte en warmte in het broedgebied, gedurende het afgelopen broedseizoen dit beïnvloed?

J.T.

Radar en vogeltrek

Graag wil ik een enkele kanttekening plaatsen bij het lezenswaardige artikel over bovenstaand onderwerp in 'Het Vogeljaar' van augustus 1976.

Luit Buurma schrijft (pag. 169, al. 2): 'Vogels werden voor het eerst op radarschermen opgemerkt gedurende de Tweede Wereldoorlog'.

Het zal hem en de lezers misschien interesseren dat reeds vóór deze oorlog vogels door radar werden waargenomen... en wel in Nederland. Ook in ons land werd, geheel onafhankelijk van wat in Engeland en andere landen gebeurde, enige jaren voor de oorlog een eigen radar ontwikkeld. Dit vond plaats in laboratoria op de Waalsdorpervlakte, niet ver van Scheveningen. Bij het nemen van proeven, nodig voor het construeren van het in Nederland bedachte apparaat, kreeg men namelijk van langsvliegende meeuwen de eerste echo's binnen.

Ook is het misschien aardig aan het artikel van Buurma toe te voegen, dat reeds vlak na de Tweede Wereldoorlog, in oktober 1945, door enkele Britse ornithologen de vogeltrek in Egypte met behulp van radar werd bestudeerd.

In de herfst van 1943 hadden twee Engelse soldaten die in het Suez-kanaalgebied waren gestationeerd (het waren beiden ornithologen) een geweldige trek van stootvogels waargenomen. Nu was de commandant van het desbetreffende detachement, majoor C. F. King, toevallig een zeer fanatiek ornitholoog en daar hij meende dat, gezien de aanzienlijke afmetingen van de stootvogels, waaronder verschillende arendsoorten en gieren, het de moeite zou lonen na te gaan of iets van deze trek misschien door middel van radar zichtbaar gemaakt zou kunnen worden, werden op 30 en 31 oktober 1945 proeven genomen. Hierbij werden zowel echo's ontvangen van individuele vogels, als van groepen van 3-5 en groepen van 20 en meer. Op ruim 350 m hoogte konden individuele vogels nog op een afstand van ruim 3000 m worden opgepikt. De desbetreffende cijfers voor groepen vogels waren veel hoger.

Er werden ook cijfers verkregen over de snelheid van de trekkende vogels, die varieerden van ruim 60 tot ± 72 km per uur. Majoor King concludeerde dat het dus mogelijk was met behulp van radar ook 's nachts en met bewolkt weer vogeltrek waar te nemen.

● K. W. L. Bezemer, Groot Hoefijzerlaan 67, Wassenaar.